

ÍNDEX

ABREVIACIONS	13
PRÒLEG.....	17
INTRODUCCIÓ	23

CAPÍTOL 1

ESTAT DE LA QÜESTIÓ, PROJECTE I FONTS

Estat de la qüestió	31
Projecte i exemples.....	36
Presentació de fonts, fent èmfasi en les epistolars.....	40
Fonts fins ara poc explorades per treballar la Diputació	40
Cartes de Fontanella a cinc municipis catalans rellevants.....	42

CAPÍTOL 2

DE LA GARROTXA A BARCELONA

L'encaminament d'una vida de jurista integral.....	59
Vincles amb Sant Pere de Besalú.....	75

CAPÍTOL 3

LA BIBLIOFÍLIA DE JOAN PERE FONTANELLA

La millor biblioteca jurídica barcelonina del seu temps?.....	85
L'enigma del fons bibliogràfic fontanellà.....	95

CAPÍTOL 4

PASSIÓ PER LES AL·LEGACIONS JURÍDIQUES

Argumentaris ben documentats i divulgats.....	107
---	-----

CAPÍTOL 5

L'ECLOSÍO DOCTRINAL: DE PACTIS NUPTIALIBUS TRACTATUS

Una vocació: donar cobertura jurídica a capítols matrimonials i heretaments	121
La praxi del dret de família a cal Fontanella	135

CAPÍTOL 6

FORÇA DEL CLAN FONTANELLA A LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL

Aterratge del nucli Fontanella a la Diputació.....	143
Incidències al trienni de 1620, en què Benet Fontanella seria diputat.....	150
Topades amb els visitadors del trienni precedent.....	150
Pugna sobre vots particulars en reunions delicades	154
Captura de les últimes galeres del General.....	157
Controvertida provisió de Joan Pere Fontanella com a assessor ordinari	160
Insaculacions paral·leles a la casa del General.....	168
Sexenni de Joan Pere Fontanella com a assessor ordinari del General.....	172
Visió sincrònica de l'ofici d'assessor ordinari	173
Anàlisi de cas sobre remuneracions d'oficials del General.....	185
Anàlisi de cas: litigis derivats de crides contra els bandits	191

CAPÍTOL 7

EXCLÒS DEL REIAL CONSELL, FONTANELLA EXCEL·LEIX EN L'ADVOCACIA

Desencís en no ser proveït magistrat?	207
Dificultats del treball jurídic en equip.....	218
Ascendent de Fontanella en l'equip jurídic de Tortosa a Barcelona	233

CAPÍTOL 8

CONCILIADOR AMB LA MONARQUIA EN LES TENSIONS DE LA DÈCADA DE 1630

Suport a la pacificació de Vic i a l'ordre	245
Cronista accidental en temps de sobreexcitació militar	247
A mig gas per l'excepcionalitat jurisdiccional i política	254

Discrepàncies amb la resistència de Barcelona en l'afer del quint	259
Dificultat i incidències del treball a distància.....	264

CAPÍTOL 9

ENLLESTIMENT I EDICIÓ DE LES DECISIONES

Context biogràfic de tal enllestiment	283
Naturalesa de l'obra.....	288
Estructura i contingut de l'obra.....	296

CAPÍTOL 10

LA SAVOIA, I NO PAS HOLANDA, MODEL POLÍTIC
PER A JOAN PERE FONTANELLA

Contemporitzador a l'avantsala del Corpus de Sang.....	311
Lideratge emergent de Josep Fontanella.....	325

CAPÍTOL 11

DESPRÉS DEL CORPUS DE SANG: IMPLICACIÓ
REVOLUCIONÀRIA, MÉS QUE GUIATGE?

Al servei de l'ordre i de la causa profrancesa.....	331
De la col·laboració a la contrarietat.....	341

CAPÍTOL 12

MORT DE FONTANELLA I DESTÍ DELS SEUS BÉNS
I DESCENDENTS

Traspàs, testament i patrimoni relicte del jurista.....	351
Sorts dispars de vídua, fills i néts i primeres incidències patri- monials.....	362
Pugna entre les germanes Fontanella Safont pel patrimoni dels avis.....	369
Retrat de descendents i/o titulars de béns del patrimoni Fon- tanella.....	373
Una pledejant impenitent: Mariàngela Alemany.....	373
Els Alemany de Bellpuig.....	374
Plet dels Alemany contra els Ros, que cediran llurs drets a Llupià.....	387
Causa del capítol de canonges de Vic contra els Ale- many de Bellpuig	390

Els Espuny contra els Alemany per impagaments de crèdits dotals	391
Narcís de Rocabruna contra els Alemany per altres crèdits impagats.....	394
Litigis sobre béns del casal Sagarriga obtinguts per vies diverses.....	395
Mariàngela Alemany i els béns de la seva pròpia família.....	397
Magdalena, afortunada senyora de can Sala d'Arenys.....	399
Carles Alemany de Bellpuig III, l'ominosa fi d'una nissaga	404
Maria Teresa Sala, vindicadora de l'herència del rebesavi Joan Pere Fontanella.....	407
Bonaventura i Hipòlita Ortafà i, col·lateralment, el comte de Creixell.....	409
 CONCLUSIONS.....	 413
 APÈNDIXS	 423
Ratio editionis	425
I. Transcripció d'una còpia dels capítols signats el 31 de març de 1598 amb motiu del matrimoni entre Joan Pere Fontanella i Margarida Garraver a Besalú	432
II. Establiment de la notaria pública de la vila, batllia i vegueria de Besalú a Joan Pere Fontanella per part de l'abat Benet Fontanella, 2 de gener de 1614 (fragment inicial, amb la motivació de l'acte).....	436
III. Document exculpatori general dels dirigents de la Diputació del General del trienni de 1620 per ser exhibit en el marc de la visita iniciada l'agost de 1623. Atribuït a Joan Pere Fontanella.....	439
IV. Dedicatòria al lector del primer volum (ed. 1639) de l'obra de Joan Pere Fontanella Sacri Regij Senatus Cathaloniae decisiones	441
V. Testament de 4 de juny de 1639 de Francesc Pere Rubí, gendre i estret col·laborador professional de Joan Pere Fontanella.....	442
VI. Transcripció d'una còpia del segle XVIII del testament hològraf de Joan Pere Fontanella, de 27 de desembre de 1640 —1641 a l'època—).....	451

VII. Transcripció del testament de 17 de juny de 1656 de Margarida Fontanella (i. e. Garraver, vídua de Joan Pere Fontanella).....	457
VIII. Petició de 24 de novembre de 1670 d'adjudicació dels béns de Francesc Fontanella i Garraver a favor de son germà Josep davant la cúria del veguer de Barcelona.....	460
IX. Suplicació de 24 de novembre de 1670 perquè la cúria del veguer de Barcelona adjudiqui els béns que foren de Joan Pere Fontanella a son fill Josep.....	461
EPISTOLARI MUNICIPAL	463
Arxiu Municipal de Girona (AMGI). Fons històric de Girona	463
Arxiu Comarcal del Bages (ACBG). Fons municipal històric de Manresa	482
Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX). Fons municipal històric d'Olot.....	486
Arxiu Comarcal del Baix Ebre (ACBEB). Fons municipal històric de Tortosa.....	500
Arxiu Municipal de Vic (AMVI). Fons històric de Vic	593
ARBRES GENEALÒGICS.....	612
BIBLIOGRAFIA.....	619

PRÒLEG

Molt em complau prologar aquest llibre del doctor Josep Capdeferro i Pla, que fou: primer, alumne; després, deixeble; i que ara és un benvolgut company d'acadèmia a l'Àrea d'Història del dret i de les Institucions de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona.

Fer avançar els estudis i la recerca en història del dret català ha estat un dels compromisos als quals, com a cap de l'esmentada Àrea, he procurat fer front des de ja fa vint anys, amb la promoció i direcció del Seminari Permanent i Interuniversitari d'Història del Dret Català Josep Maria Font Rius i amb la projecció de diverses línies de recerca sobre la història de les institucions d'autogovern de Catalunya, sobre el pensament jurídic del passat i sobre la història dels juristes catalans. En aquest darrer cas, ens interessava conèixer aquells professionals del dret que van protagonitzar com a consultors, jutges, advocats o professors el procés de producció, d'aplicació i d'interpretació del dret català i, per tant, que van fer viable l'existència de Catalunya com una comunitat general independent o autònoma, dotada d'una cultura jurídica pròpia dins del marc de la cultura jurídica europea del *ius commune*. En Josep Capdeferro ha participat en totes aquestes activitats i recerques exposant o publicant els seus considerables resultats en diversos seminaris i conferències o en articles i capítols de llibre, respectivament. Però, amb la seva tesi doctoral ha concretat la seva pròpia línia de recerca i aquest llibre n'és una mostra eloqüent.

En efecte, Ciència i experiència és un dels resultats editorials que deriven de la magnífica tesi doctoral elaborada per l'autor titulada "Joan Pere Fontanella (1575-1649), un advocat de luxe per a la ciutat de Girona. Plets i negociacions jurídico-polítiques d'un municipi català a l'alta edat moderna", la qual va obtenir la qualificació màxima d'excel·lent cum laude per unanimitat per part del tribunal que la jutjà

compost, sota la presidència del professor Joaquim Nadal Farreres, per la professora Eva Serra Puig i pels professors António Manuel Hespanha, José María Pérez Collados i Antoni Planas Rosselló.

La tesi de Josep Capdeferro i Pla sobre Joan Pere Fontanella i la seva activitat com a jurista en la Catalunya del segle XVII fou un treball de recerca bàsica en història del dret que destacà pel seu alt nivell de qualitat i d'excel·lència científica i per la seva metodologia innovadora basada en la inducció de conclusions a partir d'estudiar la figura d'un jurista de reconegut prestigi i un conjunt selecte dels seus casos.

El contingut de la tesi era molt més que estudiar la persona, l'obra i el pensament jurídic del més eminent i rellevant jurista de l'època moderna, per tal com en el seu estudi el professor Capdeferro posava en valor tot l'ordenament jurídic català, integrat tant per les fonts del seu dret (comunes i pròpies) com per les respectives institucions politicoadministratives, privades, penals i processals.

En el treball també s'emprà una metodologia científica impecable, basada en una correcta utilització del mètode historicocrític en el tractament de les fonts de coneixement. La tesi aportà els fruits saborosos de perllongades anyades de recerca en diversos fons arxivístics de Catalunya, on es troben els testimonis del conjunt d'activitats i dels fets examinats en la tesi.

Tanmateix, per acotar un tema tan immens (la història de l'ordenament jurídic català del segle XVII), que clarament desborda l'abast d'una tesi doctoral i fins i tot d'una vida dedicada exclusivament a la recerca, l'autor prioritzà i seleccionà aquella activitat de Joan Pere Fontanella com a advocat municipal de diverses localitats i territoris catalans (Tortosa, Vic, Balaguer, la Cerdanya), i especialment de Girona. Aquesta opció encertada i correcta de delimitació d'una temàtica substancial a estudiar féu que la ciutat de Girona esdevingués el mirall principal d'aquells que reflecteixen la vida pràctica del dret català en la decisiva primera meitat del segle XVII.

L'Arxiu de la Corona d'Aragó, el Comarcal de les Terres d'Ebre, el Comarcal de la Cerdanya a Puigcerdà, l'Arxiu de la Noguera a Balaguer, el municipal de Vic, el diocesà i el municipal de Barcelona, el de la Biblioteca de Catalunya, el de Protocols notarials de Barcelona i el de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau, i especialment també els de Girona foren, entre d'altres, els dipòsits documentals on Josep Capdeferro investigà i pouà testimonis del dret històric català i de la seva aplicació efectiva en forma de significatius i selectes documents, els més importants dels quals integraren els apèndixs justificatius dels diversos capítols de l'esmentada tesi. Només a tall d'exemple, citaré

l'aportació innovadora i original que féu la tesi revelant els capítols matrimonials i el testament de Joan Pere Fontanella, fins ara del tot desconeguts i que en el present llibre són editats per primera vegada.

Amb les recerques sobre Fontanella, perllongades amb un minucios i rigorós treball d'anàlisi i de síntesi de les dades obtingudes, es va anar construint un discurs explicatiu de la història del dret català a l'època moderna que integrava no sols els documents originals i inèdits que descobria en els arxius, ans també les dades més rellevants aportades per la historiografia jurídica les quals conformaven l'estat de la qüestió sobre el tema. En efecte, el doctor Capdeferro és un expert en el domini de la bibliografia més solvent relativa al ius commune europeu i sobre la història del dret català. Aquest mestratge dels coneixements publicats sobre el tema es feia present en una profusió de notes erudites i crítiques a peu de pàgina de la tesi que fonamentaven amb escriu el text del discurs, amb una anàlisi detalladíssima i a fons, ad saturitatem, de les qüestions plantejades.

A més a més del protagonisme de Joan Pere Fontanella i de les seves activitats de consultoria jurídica i forense, la tesi ens presentava la pràctica del dret a la Catalunya del XVII a través d'una sèrie de casos litigiosos o contenciosos, que tenien com a comú denominador el protagonisme de la ciutat de Girona.

Avui en dia, l'obra de referència pel que fa a la història del dret públic català és la del malaguanyat professor Víctor Ferro, el qual l'estudia fins al moment anterior al Decret de Nova Planta (1715/16) a partir de la legislació vigent i de la jurisprudència doctrinal i judicial impresa dels segles XV-XVII. Tanmateix, a partir d'ara i sobre aquest tema, s'haurà de comptar necessàriament amb el treball del professor Josep Capdeferro, atès que el caràcter més teòric de l'obra ferriana està mancat de la visió viva, funcional i pràctica de les institucions i del dret català que ens ofereix l'obra sobre Fontanella, i això, sense perdre en cap moment el to crític i l'alt nivell científic en la interpretació dels fets i en l'explicació del sentit i significats historicojurídic del cúmul d'institucions estudiades en la tesi.

Existien ja treballs sobre Joan Pere Fontanella de caire biogràfic (el més recent de Palos) o divulgador de les seves doctrines (Sanpots i Barba, Maspons i Anglasesell, etc.). Tot i amb tot, l'aportació de Josep Capdeferro, que té en compte aquests coneixements, els va ultrapassar i els projectà en una altra freqüència que ens ha permès veure i comprendre a bastament la problemàtica de la interacció entre la dimensió jurídica i la dimensió política d'una Catalunya ubicada dins de la monarquia universal hispànica dels Àustria i alhora dins de la cultura jurídica europea del ius commune tardà.

Per altra banda, a Ciència i experiència. El jurista Fontanella (1575-1649) i les seves cartes l'autor no es limita a reproduir la primera part de la tesi on havia estudiat el context històric en el qual visqué el jurista i on ens proporcionava noves dades biogràfiques inèdites. Entre la presentació de la tesi i aquest llibre que prologuem, el doctor Capdeferro ha continuat i ha aprofundit la seva tasca d'estudi i de recerca del tema, de manera que ara ens ofereix oportuns matisos i nombroses addicions, a més d'allò que ell denomina encertadament com "l'epistolari municipal fontanellà", és a dir, la transcripció acurada i íntegra de gairebé dues-centes cinquanta cartes que Joan Pere Fontanella va dirigir als municipis de Girona, Manresa, Olot, Tortosa i Vic. Aquesta valuosíssima font de coneixement de la vida, de l'obra, de l'activitat professional i del pensament jurídic de Joan Pere Fontanella va precedida d'unes consideracions ben pertinents sobre les característiques tipològiques d'aquesta documentació i d'una detallada ratio editionis que justifica els criteris raonables seguits en el moment de la transcripció de la majoria de documents autògrafs i d'unes quantes còpies conservades de les cartes originals.

La vida de Joan Pere Fontanella es pot seguir fil per randa des dels seus orígens a la Garrotxa fins a la seva arribada a Barcelona, a finals del segle XVI, on viurà, treballarà i morirà al cap de cinquanta anys. L'arribada de Fontanella a Barcelona es produeix, doncs, poc abans que el nou rei Felip II (III de Castella) hi celebri la famosa Cort General de Catalunya (1599) en la qual es va aprovar la constitució que reconeixia la doctrina dels doctors com una de les fonts supletòries del dret català i que atorgava al *ius commune* i a la seva interpretació doctrinal pels juristes un paper rellevant per tancar el sistema de fonts del dret català, en servir de paràmetre regulador de l'equitat judicial que els magistrats de la Reial Audiència podien fer servir per resoldre les causes.

La constitució política de Catalunya es basa en aquests moments en els principis de l'imperi del dret i del pactisme jurídic, la qual cosa comporta donar una preeminència al dret sobre la política i, per tant, una gran rellevància al jurista, que pot aconseguir amb els seus coneixements teòrics i pràctics del dret fer triomfar les pretensions de les parts davant les diverses instàncies jurisdiccionals aleshores existents.

És en aquest punt on l'excel·lència de Fontanella es posa de manifest. Així, el veiem treballar de forma exemplar en el seu estudi d'advocat, dotat d'una esplèndida i selecta biblioteca jurídica, i component memorials, consultes i alegacions per a una innumerable sèrie de casos, coses i causes que el doctor Capdeferro va desgranant, ací i allà, al llarg

de tota l'obra i no de forma merament descriptiva o enunciativa sinó aprofundint fins donar-nos la clau explicativa del problema jurídic, de l'estratègia seguida per Fontanella i de les vicissituds que s'esdevingueren en la seva tramitació. Naturalment, l'anàlisi de les cartes escrites per Fontanella als seus clients municipals li permeten al doctor Capdeferro arribar ben lluny en el nivell d'explicació de les qüestions de fet i de dret que li plantegen els seus consultants i també en la forma com s'organitza la defensa jurídica.

Una de les línies principals de l'actuació jurídica de Fontanella, ens diu el professor Capdeferro, està presidida pel seu caràcter contemporitzador i pel respecte envers el sistema d'obligacions naturals, és a dir, per la confiança en l'imperi del dret i en el compromís efectiu de les persones amb els seus principis morals i religiosos.

Per altra banda, la preocupació per defensar els iura propria de Catalunya o les seves institucions més significatives en matèria del dret de família expliquen la confecció del seu tractat sobre els pactes nupcials. Les relacions de Fontanella amb la Generalitat, els seus consells als municipis amb motiu de l'allotjament o presència de les tropes reials, l'edició de les Decisions, etc. són molts els punts tractats en aquest llibre que mereixerien un comentari que ara no podem fer per raó del caràcter prologal d'aquestes línies.

Per finalitzar-les, però, vull felicitar ben sincerament al doctor Josep Capdeferro pels esplèndids resultats assolits amb aquest treball que l'acredita com un gran historiador del dret i que a nosaltres ens permet conèixer el sentit que té la vida, l'obra i el pensament jurídic de Joan Pere Fontanella, la figura senyera dels juristes catalans del segle XVII, l'època d'or d'una jurisprudència catalana que participava plenament de la cultura jurídica del ius commune europeu.

També cal lloar l'encert de la Fundació Noguera en acollir la publicació d'aquesta obra dins de la seva prestigiosa col·lecció Estudis.

Tomàs DE MONTAGUT

Barcelona, 24 de març de 2012

INTRODUCCIÓ

“Jo [h]y tindrè lo cuydado com a cosa pròpria”
(T105, de 6.VI.1635)

Aquest volum conté un dels quatre blocs temàtics de la nostra tesi doctoral, dirigida pel catedràtic d'Història del Dret Tomàs de Montagut i Estragués i defensada amb èxit el 17 de setembre de 2010 a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, on tenim el goig d'impartir docència. Li donarem per títol “Joan Pere Fontanella (1575-1649), un advocat de luxe per a la ciutat de Girona: Plets i negociacions jurídic-polítiques d'un municipi català a l'alta edat moderna” (<http://www.tesisenxarxa.net/TDX-1008110-125824/> <2010>) per encabir-hi uns continguts intensos, d'ampli abast i de dilatada confecció. Després de fer-hi una presentació de les fonts primordials de recerca —com corresponia a un treball eminentment d'arxiu sobre documentació per la major part inèdita—, hi oferirem una actualització biogràfica del jurista nascut a Olot Joan Pere Fontanella, tot retratant-ne la família i entorn, el patrimoni, l'activitat i la producció; acte seguit, estudiarem el règim jurídic dels advocats i procuradors que serviren municipis catalans a l'edat moderna i oferirem retrats de cadascun dels juristes que, a més de Fontanella, patrocinaren la ciutat de Girona entre finals del segle XVI i mitjan del XVII; finalment resseguirem, primer amb perspectiva diacrònica i després a través de l'anàlisi de dotze macrocasos, els principals plets i negociacions de la mateixa Girona a l'edat moderna i la forma com hi feren front l'avocat olotí i altres operadors jurídics de diferent rang. Tot i la relació fluida entre tals continguts, cadascun dels blocs de la tesi fou dotat de vida pròpia, concebut per poder-se editar separadament dels altres —començant per aquest, dedicat a la vida i obres de Fontanella.

Com és de justícia, als lectors i a la Fundació Noguera, que acull generosament aquesta publicació, no els hem pas abocat les pàgines doctorals tal qual, ans polides i esmenades, alleugerides d'aparell crític

i, sobretot, ricament adicionades amb notícies d'arxiu que hem localitzat i explotat des de l'acte de la defensa ençà. I, mereix ser destacat, també amb l'afegitó d'un vast epistolari professional que tenim en gran estima i esperem sigui de gran utilitat al país i a la comunitat científica. L'epistolari en qüestió consta de gairebé dues-centes cinquanta cartes de Fontanella a cinc clients de relleu, els governs municipals de Girona, Manresa, Olot, Tortosa i Vic. Per què transcriure-les i curar-les, hom es preguntarà? Perquè són la viva imatge del dret aplicat quotidianament, de la vida judicial i també de la vida institucional de la Catalunya moderna. I no pas de la mà d'un qualsevol. L'insigne Fontanella, del qual subratllem les arrels garrotxines per bé que fos barceloní d'adopció en edat adulta, fou alhora un advocat molt significatiu de la cultura del *ius commune* tardà d'Europa i un eix de l'apassionant i alhora convulsa vida pública del Principat al segle XVII. En el primer vessant, conduí casos de gran relleu i escrigué obres de praxi i de ciència jurídica molt celebrades. En el segon, tingué una destacada activitat política, abans i durant la secessió respecte a la monarquia hispànica posterior al Corpus de Sang de 1640. Diem "primer" i "segon" vessants tot i sabent que dret i política eren difícilment escindibles a l'època, sobretot a casa nostra, territori marcadament iuscentrista, on qualsevulla pretensió o voluntat s'havia d'articular en termes jurídics, i on el dret s'erigia en factor cohesionador de les comunitats, tant general com particulars —el propi país, les ciutats, viles i llocs, les corporacions professionals, etc. D'ací la preeminència social adquirida pels juristes, en un context caracteritzat per l'elevada litigiositat, tant a Catalunya com arreu d'Europa. D'ací la necessitat de conèixer-los bé i saber-los valorar idees, activitats i obres. Entenem que amb aquestes línies queda provat l'interès de l'epistolari professional fontanellà, on s'alternen passatges tècnics amb altres més polítics, àdhuc amb alguns d'anecdòtics. És un material cridat a repartir joc, esperem, tant a nosaltres —ara i en un futur— com a tercers.

No és només de l'esmentat epistolari i de correspondència creuada entre altres advocats o procuradors i llurs clients que s'alimenten els nostres estudis i el present llibre. Són molts més i prou diversos els miralls on, lleials al mètode historicocrític propi de l'escola dels professors Josep Maria Font i Rius i Tomàs de Montagut, hem buscat reflexos inèdits o poc difosos de la polièdrica activitat fontanellana, en arxius, biblioteques i altres fons documentals. Ja els anirem presentant quan correspongui, aquí ens limitem a enunciar-los: al·legacions jurídiques, fonts falsament efímeres a les quals contribuïm a donar una nova vida; literatura jurídica de l'edat moderna (tractatus, decisions, consilia, etc.), de la qual defensem una lectura molt contextualitzada i

cauta en tant que estretament connexa a la praxi, ergo a les referides al·legacions; protocols notariais, localitzats sovint —cal posar-ho de relleu— després d'una feixuga recerca i en indrets poc esperats, com l'ADB (enmig de processos eclesiàstics del segle XVIII), l'AHSCP (dins processos patrimonials), l'AHFF o el fons d'arxiu de la BC; resolucions, interlocutòries i altres actes processals i polítics, de sèries sovint poc o gens explotades com les visites del General, les conclusions del consistori de la Diputació o sentències de l'arxiu del veguer, etc. En aquest paràgraf metodològic volem explicitar quins són alguns fons on, després de la defensa de la tesi doctoral i amb major o menor èxit, hem fet recerca —AEV, ACU, AHMSC, ACPE, ACTO, ADTO, ACBG— o l'hem intensificada —AHPB, ACGAX, ADPO, ACA—, ni que sigui per orientar el lector que ja ha consultat la tal tesi i ara fonamentalment busca addicions i plantejaments innovadors respecte d'aquesta. Al lector en qüestió el present llibre li pot semblar força irreconeixible en tant que hi hem modificat molt la presentació de l'aparell crític, més per pragmatisme que no pas per convicció. Per exemple, les al·legacions jurídiques i memorials polítics se citen a peu de pàgina amb la seva cota i se'n fa remissió a la bibliografia final, o tot el bagatge de llibres i articles citats se serveix en format CU Harvard. Directament, obres de bibliografia bàsica en relació amb la història juridicopolítica, econòmica i social de Catalunya als segles XVI i XVII d'autors consolidats com Elliott, Ferro, Palos, Pérez Latre, Reglà, Sales, Sanabre, Serra, Torres o Vilar no se citen, a menys que siguin d'utilitat immediata per al contingut del llibre o quan sembli inexcusable una contextualització; és una de les ingrates servituds d'optar per un aparell arxivístic potent i una bibliografia especialitzada.

Dediquem ara unes ratlles a combinar aspectes de contingut i de metodologia. En aquesta obra Fontanella és indiscutiblement el protagonista, però ni de bon tros l'únic actor. Per exemple, hi interactua, de forma més contínua o puntual, amb altres juristes com Jaume Càncer o Josep Ramon, Francesc Millet, son fill Josep Fontanella o son gendre Francesc Pere Rubí —i ens abstenim de llistar síndics o procuradors i altres operadors jurídics. Més enllà o paral·lelament als components d'estudi biogràfic, en transcorren uns altres d'història de les institucions polítiques i d'història de la cultura jurídica. Lleials a la poliarquia de la Catalunya moderna, a un cosmos amb diferents nivells —i cultures— de creació del dret i de gestió del poder, sobresurten en el llibre extenses pàgines dedicades a la Diputació del General (capítol 6 principalment) o a les potents autonomies municipals que els Decrets de Nova Planta abolirien (capítols 7 i s.). La força de Barcelona i del seu Consell de Cent es tracten de manera sovintejada (per exemple, capítol 8

o apartat "Al servei de l'ordre i de la causa profrancesa", al capítol 11), si bé a partir de documentació d'altres localitats. No en va, és des de la capital catalana, on tenen seu les principals institucions de l'aparell virregnal i de la terra, que un home com Fontanella observa, gestiona, argumenta i influeix en defensa dels interessos dels seus patrocinats. I comunica. Com a tècnic que assessora diversos gestors institucionals, té el territori i els seus interessos al cap, però veu el país des de Barcelona. Aquest ex pluribus unum ens condueix a declarar que li hem volgut donar un format molt casuístic al nostre retrat de Fontanella. La multiplicitat de dossiers i nuclis d'interès estudiats conforma un mosaic multicolor de la Catalunya moderna. Arran de combinar praxi i teoria, però, creiem transcendir l'anecdota casuística i aportar un fil conductor general: una valuosa aproximació al pensament juridicopolític de l'advocat originari d'Olot, que permet qüestionar etiquetes que la historiografia li ha adjudicat. Tal aproximació es fa visible connectant sobretot els capítols 8, 10 i 11 del llibre. No és l'únic gran tema o eix que es dibuixa en aquest treball a base d'entrellaçar les seves parts. Els capítols 2, 6, 7 i 12, i també els 5, 10 i 11 porten el lector a la constel·lació de relacions i patronatges familiars dels Fontanella. O els capítols 3, 4, 5, 9, i també el 2, conviden a una contextualització de les obres de doctrina fontanellanes a partir de la suma de contingències professionals com la praxi quotidiana i la passió bibliogràfica. Es toquen matèries dispars i algunes, cal advertir-ho, són prou tècniques i feixugues. Convidem el lector poc especialitzat a no rendir-se davant de l'apartat "Estructura i contingut de l'obra" del capítol 9, intensament jurídic, o la secció del capítol 12 on es creuen personatges i quantiosos deutes seculars relacionats amb la nissaga Alemany de Bellpuig. Ambdós poden ser apassionants per a una minoria i entendrem que no s'hi recreï la majoria —que trobarà passatges més àgils, àdhuc entretinguts, com l'apartat dedicat a Carles Alemany de Bellpuig III.

A la llum del que s'ha dit fins aquí, el lector comprendrà que donar-li un títol a la present obra no hagi estat senzill. En un primer moment hem descartat opcions com "Joan Pere Fontanella (1575-1649) i el seu context històric: Notícies biogràfiques inèdites" o bé "La praxi del dret a la Catalunya moderna: Joan Pere Fontanella (1575-1649)", prou temptadores perquè abracen moltes temàtiques —sinó totes— que desfilen per les nostres pàgines. Les hem refusades per conservadores i per poc atractives —hauríem foragitat l'escàs públic susceptible d'interessar-se per un llibre d'història jurídica i política catalana. Ens ha temptat una clàusula del tipus "Una vivència exemplar del dret català: Joan Pere Fontanella (1575-1649)", en tant que el substantiu vivència aplega en perfecta comunió els perfils biogràfic i professional

del nostre personatge i l'adjectiu exemplar té connotacions alhora representatives i significatives. Però hi hem trobat a faltar una connexió directa amb la correspondència, autèntic motor de la nostra recerca. Tot remenant l'epistolari, ens hem detingut en l'expressió fontanellana "Sempre ab veritat proeesch" (T3, de 18.V.1627), potent com poques, però segurament impròpia per intitular qualsevol llibre dedicat a un advocat, per escrupulós i temerós de Déu que sigui o hagi estat. Per això l'hem confinada a les conclusions del volum, on ha trobat un lloc adient. Una alternativa infal·lible hauria estat recórrer a una frase que subratllés l'autèntica devoció de l'olotí per la seva professió; la més explícita es prestava poc a fer de títol, a menys que se la mutilés parcialment, cosa impensable: "Com jo amo tant la advocatió, no dexo de tenir mas horas certas per acudir-li" (M6, de 29.V.1641). La solució finalment ens l'ha procurada una carta absent de l'epistolari en tant que escrita per un jurista diferent de Fontanella, però referint-se a ell en termes molt elogiosos:

No puch dexar de donar a vostres magnificències y mercès lo parabé de la bona electió han feta de advocat de aquexa ciutat de la persona del senyor Fontanella, en la qual concorren notòriament totes las bonas parts necessàrias y convenients per dit offici, que són sciència y experiència, y estar particularment instruït y al cap de las matèrias y causas corrents, axí per a defensar en ellas a exa ciutat com per a concordar-las, que seria lo millor.

ACBG, Fons de Manresa, lligall 1089 de correspondència rebuda i tramesa de la dècada de 1640, fol. 46v, carta de 11.VI.1641 del doctor Josep Sala als consellers manresans.

La musicalitat dels substantius ciència i experiència, còmplices entre si i alhora molt lleials a la trajectòria i la forma de treballar fontanellanes, ha resultat imbatible. El fet que la citació procedeixi d'un fons explorat després de la redacció i defensa de la tesi doctoral ens ha agradat per simbolitzar l'ampliació de materials que conté el present llibre. I la coincidència parcial amb el títol de l'article "Ciència i experiència religiosa" de l'insigne savi, matemàtic, jesuïta, garrot-xí il·lustre i entreparent llunyà, el pare Albert Dou (a. c. s.), ens ha omplert de satisfacció. Hem estalviat els noms Joan Pere al títol, tot posant l'accent en la qualitat de jurista de Fontanella, per economia i per entendre que l'estratègia despersionalitzadora és lleial a un món preliberal on s'haurien pres en consideració nuclis familiars i altres més que no pas individus aïllats. Esperem que no s'ho prenguin malament els estudiosos d'altres Fontanella també juristes però de menor entitat, com Josep o Francesc Fontanella i Garraver.

Cloem aquesta introducció amb un apartat d'agraïments on volem que constin d'entrada els membres del tribunal de la nostra tesi doctoral, titulars i suplents, que durant l'estiu del 2010 tingueren la generositat de llegir, digerir i comentar el nostre treball amb observacions molt encertades. Els professors doctors que integraren tal tribunal —no és una llista a benefici d'inventari— són Joaquim Nadal —aleshores Honorable Conseller de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya—, Eva Serra, António Manuel Hespanha, José María Pérez Collados i Antoni Planas, a més de Gigliola di Renzo Villata, Antoni Jordà, Joaquim Albareda, Gregorio Monreal i Salustiano de Dios.

Els següents agraïments és de justícia adreçar-los al director de la tesi, Tomàs de Montagut, que ha confegit el pròleg del present volum. Fou ell qui, després de tutoritzar-nos l'assignatura Història del Pensament Jurídic al final de la llicenciatura en dret a la UPF, ens convidà a la formació de postgrau i successivament a la carrera acadèmica en l'àrea d'Història del Dret i les Institucions de la mateixa UPF, i ens apropà als juristes de la Catalunya moderna i més concretament a la figura de Joan Pere Fontanella. Josep Serrano i l'enyorat Víctor Ferro (a. c. s.) mereixen participar d'aquest agraïment en tant que professors nostres d'Història del Dret Espanyol a la UPF a tercer curs de llicenciatura. Tots tres ens incitaren un interès majúscul per la disciplina, on hem trobat realització no sols professional sinó també personal. El reconegudíssim professor Jean-Marie Carbasse, antany a la universitat Paris II Panthéon-Assas i actualment a Montpellier, ens acollí de grat a França durant dos anys de formació doctoral i, en acomiadar-nos, ens empenyé a la recerca de manuscrits privatis que marquessin la nostra pròpia ruta investigadora i aportessin una nova llum a les fonts impreses que fins aleshores havíem freqüentat. Celebrem molt haver seguit el seu consell.

Dediquem, tot seguit, un record a Jordi Günzberg (a. c. s.) i una salutació als altres membres de l'àrea d'Història del Dret (Montserrat Bajet, Isabel Sánchez de Movellán i Albert Estrada) amb qui a finals de la dècada de 1990 ens embarcàrem en un projecte d'edició del *De pactis nuptialibus*, amb més il·lusió que realisme. Després s'incorporaria a l'equip Elena Roselló com a assistent del professor Joan Miquel (a. c. s.) per gestionar la seva revisió d'una traducció de la dita obra. Aquells i altres esforços comuns poden arribar a bon port.

Són moltes les persones que ens han acompanyat en el nostre camí fontanellà, han conegut de primera mà les vicissituds de les nostres recerques i hi han fet aportacions rellevants. A Imma Muxella li hem anat concedint títols i càrrecs que, acumulats, no cabrien en la seva

tarjeta de visita de bibliotecària eficient i investigadora amatent. Per modèstia no els farà mai públics, heus-ne aquí alguns: lectora en cap, suggeridora d'esmenes ocurrents, detectora d'incoherències, proposadora de títols, documentalista —sempre en condicions d'urgència, cal dir-ho?—. Laia Miralles i Jori ha fet grans esforços per apropar-nos a l'ortodòxia de les transcripcions de textos, el seu èxit ha estat notable però no total, ens hem entossudit a mantenir alguns criteris discrepants —això sí, de manera sistemàtica, sense vacil·lacions. Cal reconèixer-li la part dels encerts i imputar-nos exclusivament a nosaltres els desencerts. Pep Valsalobre, apassionat del poeta i dramaturg Francesc Fontanella i Garraver, ha compartit amb nosaltres molts secrets i complicitats sobre la família adoptiva comuna. Si s'hi avé, qualsevol dia sorprendrem plegats la comunitat científica amb una novel·la històrica fontanellana tan fidedigna com ocurrent sobre els Fontanella. Millor encara, farem el guió d'un biopic d'èxit. Les dades més sucoses ens les fornirà sens dubte Rosa Nacente, que ja ens n'ha avançades moltes que ha obtingut al llarg de la seva recerca infatigable i desinteressada a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.

Els arxius per a nosaltres no sols han estat nius de valuoses troballes documentals, sinó també personals. Volem personalitzar el plaer de la recerca compartida i comentada en la figura de Joan Hilari Muñoz i Sebastià, apassionat com pocs per la història de les seves terres ebrenques i disposat a il·lustrar-ne forans gironins i d'altres llocs, tot remenant les riquíssimes lleixes dels arxius Capítular i Diocesà de Tortosa. Parlar d'arxius ens condueix de forma natural a lloar i reconèixer arxivers. Amb pocs noms i cognoms a tall d'exemple, altrament la llista seria inacabable. Tres són d'arxivers eclesiàstics, Josep Alanyà (als referits arxius Capítular i Diocesà de Tortosa), Benigne Marquès (a l'Arxiu Capítular d'Urgell) i, amb molta major intensitat i freqüència, Josep Maria Marquès (a. c. s.) (Arxiu Diocesà de Girona), que juntament amb el sempre diligent Albert Serrat ens va apropar un munt d'al·legacions jurídiques i plets eclesiàstics, dissortadament no arribà a veure el fruit que n'anem traient. Un quart té el principal arxiu de Catalunya al cap i al cor: Jaume Riera n'ha estat i en continua essent el millor guia amb una sàvia combinació de ciència i experiència —parafrasegem el nostre títol— salpebrada d'exquisida ironia. Un cinquè, Santi Simon, l'evocuem per mèrits propis i també en representació dels magnífics arxivers seculars de Girona. Sabem que tornarà a llegir amb fruïció les pàgines que, al final del llibre, dediquem a nissagues garrotxines emparentades amb els Fontanella i n'aprofitarà les innovacions respecte al text de la tesi doctoral. Dos arxivers exemplars més per tancar aquest agraïment alhora individual

i col·lectiu són Antoni Mayans i Xavier Puigvert, autèntiques ànimes de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa, també per mèrits propis i com a representants de l'esplèndida xarxa d'arxius comarcals de Catalunya. Confessem que en aquest llibre no hi hem sabut col·locar la dada que ens varen furnir sobre una minyona contractada per servir a casa de Joan Pere Fontanella i Margarida Garraver a Barcelona. Amb això fem palès al públic l'excel·lent col·laboració entre arxivers i investigadors al país. Per deixar testimoni de molts altres tipus de col·laboracions desinteressades i generoses, d'ací i d'allà, del món acadèmic i també de fora, explicitem el nostre agraïment a Armand de Fluvià pels seus socors de darrera hora —de passada implorèm la seva indulgència per l'opció metodològica que narrem a la primera nota del capítol 12. Com a colofó, a Pau Bossacoma li agraïm el sentit crític amb què ha llegit i interioritzat milers de ratlles nostres des que el tinguérem com a diligentíssim estudiant. La seva prometedora carrera acadèmica d'administrativista no gira l'esquena a la rica tradició jurídicopolítica del país, la qual cosa ens omple de satisfacció i ens carrega les bateries per seguir treballant.